

**Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra rīkojums,
ar kuru apturēta Ikšķiles novada iedzīvotāju aptaujas nolikuma darbība,
neatbilst Satversmei**

Satversmes tiesa 2020. gada 15. maijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2019-17-05 “Par vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2019. gada 25. aprīļa rīkojuma Nr. 1-2/59 “Par Ikšķiles novada iedzīvotāju aptaujas “Ikšķiles novada balsojums” nolikuma darbības apturēšanu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam un Eiropas vietējo pašvaldību hartas 5. pantam”.

Apstrīdētais rīkojums

Ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra (turpmāk – ministrs) 2019. gada 25. aprīļa rīkojumu Nr. 1-2/59 “Par Ikšķiles novada iedzīvotāju aptaujas “Ikšķiles novada balsojums” nolikuma darbības apturēšanu” (turpmāk – apstrīdētais rīkojums) tika apturēta Ikšķiles novada domes 2019. gada 15. aprīlī izdotā Ikšķiles novada iedzīvotāju aptaujas “Ikšķiles novada balsojums” nolikuma (turpmāk – Aptaujas nolikums) darbība.

Augstāka juridiska spēka normas

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pants: “Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.”

Satversmes 101. pants: “Ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.

Pašvaldības ievēlē pilntiesīgi Latvijas pilsoņi un Eiropas Savienības pilsoņi, kas pastāvīgi uzturas Latvijā. Ikvienam Eiropas Savienības pilsonim, kas pastāvīgi uzturas Latvijā, ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties pašvaldību darbībā. Pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda.”

Eiropas Vietējo pašvaldību hartas (turpmāk – Harta) 5. pants: “Vietējās varas teritoriju robežu aizsardzība” paredz: “Vietējās varas teritoriju robežu izmaiņas nav atļauts izdarīt

bez iepriekšējas konsultēšanās ar attiecīgo vietējo varu, pēc iespējas ar referendumu palīdzību, kur tas ir likumīgi atļauts.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc Ikšķiles novada domes (turpmāk arī – pieteikuma iesniedzēja) pieteikuma. Uzsāktās administratīvi teritoriālās reformas ietvaros Ikšķiles novada administratīvo teritoriju bija plānots apvienot ar citiem novadiem. Pieteikuma iesniedzēja izdeva Aptaujas nolikumu, lai organizētu Ikšķiles novada iedzīvotāju aptauju par šo novadu kā patstāvīgu administratīvo teritoriju. Ar apstrīdēto rīkojumu ministrs apturēja Aptaujas nolikuma darbību. Ikšķiles novada dome vērsās Satversmes tiesā, norādot, ka apstrīdētais rīkojums liedz tai noskaidrot iedzīvotāju viedokli, tāpēc tas neatbilst Satversmes 1. un 101. pantam un Hartas 5. pantam.

Tiesas secinājumi

Par augstāka juridiska spēka normu tvērumu

Satversmes tiesa secināja, ka Satversmes 1. un 101. pantā un Hartas 5. pantā citstarp ir ietvertas pašvaldības tiesības uz klausīt attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju viedokli par pašvaldības administratīvās teritorijas robežas izmaiņām. [13.3.]

Par Aptaujas nolikuma juridisko raksturu

Aptaujas nolikums ir pašvaldības izdots iekšējais normatīvais akts, kura darbību ministram, pamatojot šā akta prettiesiskumu, saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 49. panta pirmo daļu bija tiesības apturēt. [15.3.]

Par pašvaldības autonomo kompetenci un iedzīvotāju viedokļa noskaidrošanu

Pašvaldībai ir rīcības brīvība savas autonomās kompetences īstenošanā, ņemot vērā Satversmē un citos ārējos normatīvajos aktos noteikto ietvaru un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju likumiskās intereses. Tā kā pašvaldība ir izveidota tieši iedzīvotāju interešu nodrošināšanai, iedzīvotāju viedokļa uz klausīšana ir viens no pašvaldības ikdienas darba elementiem, kuru tā var izmantot dažādos savā kompetencē esošos jautājumos. [16.1.]

Pašvaldības autonomās kompetences ietvaros attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju viedokli iespējams noskaidrot ne tikai publiskajā apspriešanās likumā noteiktajos gadījumos, bet arī citā kārtībā, piemēram, rīkojot dažāda veida aptaujas, intervijas, viedokļu paušanu brīvā formā. Šādi iegūts iedzīvotāju viedoklis nerada juridiskas sekas pašvaldībai un citām valsts institūcijām lēmumu pieņemšanas procesā. Turklāt pašvaldībai, noskaidrojot tās iedzīvotāju viedokli, vienmēr ir jārīkojas atbilstoši Satversmei un jāievēro normatīvo aktu prasības. [16.2.]

Administratīvi teritoriālā reforma, kuras ietvaros plānotas līdzšinējo administratīvo teritoriju robežu izmaiņas, ir tieši saistīta ar attiecīgo administratīvo teritoriju iedzīvotāju tiesībām un likumiskajām interesēm un pašvaldības autonomo funkciju īstenošanu. Tāpēc pašvaldībai ir tiesības noskaidrot tās iedzīvotāju viedokli, lai reformas gaitā to savlaicīgi sniegtu valsts institūcijām. Turklāt pašvaldība to var darīt jebkurā administratīvi teritoriālās reformas stadijā, citstarp arī reformas sākumā, tiklīdz ir saņemta informācija par to, ka reforma varētu skart šīs pašvaldības administratīvo teritoriju. [16.3.]

Satversmes tiesa secināja, ka Ikšķiles novada iedzīvotāju viedokļa noskaidrošana par šo novadu kā patstāvīgu administratīvo teritoriju ietilpst pašvaldības kompetencē. [16.3.]

Par to, vai Ikšķiles novada iedzīvotāju aptauja uzskatāma par referendumu

Satversmes tiesa atzina, ka Aptaujas nolikumā lietotā terminoloģija drīzāk raksturīga vēlēšanām vai referendumam. Tomēr nevienā no Ikšķiles novada domes lēmumiem, ne Aptaujas nolikumā, nedz arī pašvaldības sniegtajā informācijā par plānoto iedzīvotāju aptauju nav norādīts, ka aptaujas rezultāti varētu būt saistoši pašvaldībai vai citām valsts institūcijām, kas pieņem lēmumus attiecībā uz administratīvi teritoriālo reformu. Pieteikuma iesniedzēja ir konsekventi norādījusi, ka aptauju rīko vienīgi tādēļ, lai uzzinātu iedzīvotāju viedokli par Ikšķiles novadu kā patstāvīgu administratīvo teritoriju. Tādējādi Aptaujas nolikumā lietotā terminoloģija pati par sevi nepadara Ikšķiles novada iedzīvotāju aptauju par referendumu un tāpēc nepadara to arī prettiesisku. [17.]

Tā kā attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju viedokļa noskaidrošana ietilpst pašvaldības kompetencē, tad konkrētajā situācijā Aptaujas nolikumā lietotie termini un reglamentētā aptaujas organizēšanas kārtība nav iemesls, kura dēļ Aptaujas nolikums būtu atzīstams par prettiesisku. Satversmes tiesa secināja, ka Ikšķiles novada dome ir rīkojusies

savas kompetences ietvaros, noskaidrojot iedzīvotāju viedokli Aptaujas nolikumā noregulētajā aptaujas organizēšanas kārtībā. [17.]

Par ministra rīcību un apstrīdētā rīkojuma neatbilstību Satversmes 1. pantam

Ministram, ja viņš saskaņā nepieciešamību pilnveidot Aptaujas nolikumu, bija iespējas izmantot citus, mazāk ierobežojošus pašvaldību kontroles līdzekļus, kas paredzēti likumā “Par pašvaldībām”. [18.]

Satversmes tiesa uzsvēra, ka valdības un pašvaldību attiecības ir veidojamas dialoga formā, ievērojot labas ticības principu un savstarpējo cieņu, lai nodrošinātu efektīvu valsts pārvaldību un resursu izmantošanu. [18.]

Ministram nebija tiesību apturēt Aptaujas nolikuma darbību, ciktāl tas attiecās uz Ikšķiles novada iedzīvotāju aptaujas organizēšanu. Līdz ar to apstrīdētais rīkojums neatbilst Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskuma principam. [18.]

Par Ikšķiles novada domes rīcību

Satversmes tiesa vairākkārt uzsvērusi, ka valsts pārvaldei demokrātiskā tiesiskā valstī sabiedrības uzticētās funkcijas jāpilda godīgi, efektīvi un taisnīgi, tās rīcībai jāatbilst likumam un tiesībām. Turklāt demokrātiskas tiesiskas valsts institūcijām savstarpējās attiecībās ir jāievēro labas ticības princips un starpinstitucionālās lojalitātes princips. [20.]

Satversmes tiesa vērsa pieteikuma iesniedzējas uzmanību uz to, ka tā, organizējot Ikšķiles novada iedzīvotāju aptauju saskaņā ar Aptaujas nolikumu, kura darbību ministrs bija apturējis, pirms vērsšanās Satversmes tiesā un sprieduma spēkā stāšanās, ir rīkojusies pretēji demokrātiskā tiesiskā valstī pieņemtajai kārtībai un nav ievērojusi likuma “Par pašvaldībām” 49. panta trešo daļu. [20.]

Satversmes tiesa nosprieda:

atzīt vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2019. gada 25. aprīļa rīkojumu Nr. 1-2/59 “Par Ikšķiles novada iedzīvotāju aptaujas “Ikšķiles novada balsojums” nolikuma darbības apturēšanu” par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2019/08/2019-17-05_Spriedums.pdf#search=

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv

Ketija Strazda

Satversmes tiesas

Sabiedrisko attiecību un
protokola nodaļas vadītāja

Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv

67830749, 26200580